

ПРО МІСЦЕ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕШКОДЖАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АБО ПРОВЕДЕННЯ ЗБОРІВ, МІТИНГІВ, ПОХОДІВ І ДЕМОНСТРАЦІЙ (СТ. 340 КК) У СИСТЕМІ ОСОБЛИВОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

ON THE CC PLACEHOLDER FOR THE OFFENCE "CREATING ILLEGAL OBSTACLES FOR MEETINGS, MARCHES, AND DEMONSTRATIONS" (CC ART. 340) WITHIN THE SPECIAL PART OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Гальцова В.В., к.ю.н., доцент,
доцентка кафедри кримінально-правової політики
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті досліджуються кримінальні правопорушення, що містяться у розділі XV Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів» та їх родовий об'єкт. Визначається місце незаконного перешкодження організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України) у системі норм Особливої частини КК України. Автором звертається увага, що групування суспільних відносин, які охороняються кримінальним законодавством не є довірливим, а здійснюється на підставі об'єктивно існуючих критеріїв, які обумовлюють їх однорідність або тотожність суспільних відносин, що обумовлює їх поміщення у відповідний розділ Особливої частини КК України. Акцентується, що інколи законодавець розміщує деякі норми в Особливій частині КК України, не дотримуючись їх групування за ознаками однорідності або тотожності охоронюваних суспільних відносин. Автор поділяє думки багатьох науковців згідно яких, недотримання критеріїв такого розміщення призводить до того, що безпосередній об'єкт конкретного кримінального правопорушення не співвідноситься з родовим об'єктом (як «частина» та «ціле»). Наводяться міркування учених щодо проблем визначення родового об'єкта розділу XV Особливої частини КК України, оскільки у окремих кримінальних правопорушеннях їх безпосередній об'єкт не співвідноситься з ним як «частина» та «ціле». Робиться висновок, що трактування родового об'єкта незаконного перешкодження організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України) як суспільних відносин, що виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян і фізичними особами у зв'язку зі здійсненням організаційно-розпорядчих функцій з метою захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також відносин при здійсненні журналістами своєї професійної діяльності, носить досить загальний і не цілком конкретний характер, не показує сутності, обсягу й змісту даних суспільних відносин. Пропонується для точного й повного визначення родового об'єкта незаконного перешкодження організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України) дослідити зміст та структуру «конституційних прав та свобод людини і громадянина», до яких, вважає авторка, належить право громадян на вільне вираження своїх поглядів і переконань при організації та проведенні зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Обґрунтовується, що конституційні права і свободи людини та громадянина з приводу організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій утворюють самостійну сферу соціально-правового життя, у якому вони складаються, самостійний вид відносин, що мають свій особливий суб'єктний склад та дають можливість віднесення їх до конституційних прав та свобод людини і громадянина. Робиться висновок, що місце незаконного перешкодження організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України) у розділі V Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина».

Ключові слова: система Особливої частини, родовий об'єкт, кримінальні правопорушення, авторитет органів державної влади, виборчі, трудові та інші особисті права і свободи людини та громадянина.

The article deals with the criminal offences, placed into the Section XV of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine "Criminal offences against public authorities, local governments, associations of citizens, and criminal offences against journalist" and their generic object. It determines the placeholder of the offence "Creating illegal obstacles for meetings, marches, and demonstrations" (cc. art. 340) within the Special Part of the CC of Ukraine. The author draws attention to the fact that grouping of public relations under protection of criminal law is not permissive, and is based on objective criteria that define their uniformity or identity of public relations, which conditions their placement within respective section of the Special Part of the CC of Ukraine. It's emphasised that in some cases the law maker chooses to place some legal provisions into the Special Part of the CC of Ukraine without complying with their uniformity or identity principles. The author shares the opinions of many scientists on the fact that the non-compliance with the placement criteria results in irrelevance of direct object of criminal offence to generic object (like a "part" and a "whole"). The article shares thoughts of scientists on the problems of determining generic object of the Section XV of the CC of Ukraine Special Part, as direct object of some criminal offences can't be identified as the "part" and the "whole" of the offence. It is concluded that the interpretation of obstacles to meetings, marches, and demonstrations in the generic object (CC Art. 340) as social relationships emerging between public authorities, local governments, associations of citizens, and individuals in conducting organisational and management activities aimed at protection of rights, freedoms and legitimate interests of individuals and legal entities, and relationships emerging in journalist activities during exercising their professional duties has general and not quite specific nature, doesn't reflect the essence, volume and contents of these public relations. To define generic object of illegal obstacles for meetings, marches, and demonstrations (CC art. 340) to the fullest with maximum accuracy it is proposed to study the contents and structure of the "constitutional rights and freedoms of people" which according to the author include right to freedom of expression at meetings, marches, and demonstrations". It is substantiated that constitutional rights and freedoms to organise and conduct meetings, marches, and demonstrations are the independent area of social life of people which creates independent type of relations with their specific subjectivity and enable their classification under constitutional rights and freedoms. It is concluded that the offence "Creating illegal obstacles to meetings, marches, and demonstrations" (CC art. 340) should be placed within the Section V of the Special Part of CC "Criminal Offences Against the Vote, Labour, and Other Personal Rights of People".

Key words: Special Part system, generic object, criminal offences, public authorities, vote, labour, and other personal rights of people.

Постановка проблеми. В останні роки науковцями кримінального права неодноразово зверталася увага на проблему визначення родового об'єкта деяких кримінальних правопорушень Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) як упорядкованої системи. В її розділах повинні міститися логічно узгоджені норми, в яких встановлюється кримінальна відповідаль-

ність за посягання на суспільно небезпечні діяння з урахуванням однорідності або тотожності суспільних відносин. Проте в деяких випадках законодавець не завжди дотримується цього критерію та поміщує у відповідні розділи Особливої частини КК України кримінальні правопорушення, безпосередній об'єкт яких не співвідноситься з родовим об'єктом (як частина та ціле). Одним із таких

кримінальних правопорушень, на нашу думку, є «Незаконне перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій» (ст. 340 КК України).

Аналіз останніх досліджень. Проблеми визначення родового об'єкта розділу XV Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів» та окремих кримінальних правопорушень, що містяться у даному розділі, були предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців кримінального права, наприклад, Бортник В.А. [1], Бондарчук А.С. [1], Дзюба Ю.П. [2], Дорош Л.В. [5], Коржанський М.Й. [4], Кузнецов В.В. [6], Митрофанов І.І. [7], Осадчий В.І. [3], Савченко А.В. [6], Шаблістий В.В. [8], Штанько О.Ф. [6] та ін., які присвятили свої ґрунтовні праці.

Мета статті полягає в тому, щоб за допомогою діалектичного та системного методів дослідження з'ясувати та обґрунтувати місце кримінального правопорушення «Незаконне перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій» (ст. 340 КК України) у системі норм Особливої частини КК України.

Виклад основного матеріалу. У статті 340 КК України встановлено кримінальну відповідальність за незаконне перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій. Вказане кримінальне правопорушення поміщене законодавцем у розділ XV «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів». З погляду діючого права (*de lege lata*), його родовим об'єктом визнаються група суспільних відносин, що виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян і фізичними особами у зв'язку зі здійсненням організаційно-розпорядчих функцій з метою захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також відносини при здійсненні журналістами своєї професійної діяльності [5, с. 516].

Таке трактування ґрунтується на чинному кримінальному законодавстві України й на першій погляд у цілому відповідає ustalеним уявленням про родовий об'єкт кримінальних правопорушень, передбачених розділом XV Особливої частини КК, що групування суспільних відносин не є довільним, а здійснюється на підставі об'єктивно існуючих критеріїв, які обумовлюють їх однорідність або тотожність суспільних відносин.

Значимо, що при прийнятті нового закону, яким встановлюється кримінальна відповідальність за конкретне суспільно небезпечне діяння, законодавець має помістити його у відповідний розділ Особливої частини КК України з урахуванням особливостей його родового та безпосереднього об'єкта. Це ґрунтується на загальному вченні про об'єкт кримінального правопорушення, адже безпосередній об'єкт є частиною родового об'єкта, які співвідносяться між собою як «частка» та «ціле».

Тому справедливим є твердження науковців кримінального права, якщо законодавець не дотримується цього правила і діяння, що криміналізовано поміщено у розділ Особливої частини КК, яке фактично не посягає на суспільні відносини, що охороняються конкретним розділом, то таке кримінальне правопорушення «позбавляється» свого безпосереднього об'єкта. А це, у свою чергу, вказують автори, означає відсутність складу кримінального правопорушення і, як наслідок, підстави кримінальної відповідальності взагалі. Іноді вважається, що не має принципового значення місце розташування норми про те чи інше кримінальне правопорушення у системі Особливої частини КК України. Проте ігнорування зазначених правил призводить до ситуацій, коли безпосередній об'єкт конкретного кримінального правопорушення не співвідно-

ситься з родовим об'єктом (як «частина» та «ціле») бо розділ Особливої частини КК у таких випадках формується законодавцем не за принципом тотожності або однорідності охоронюваних суспільних відносин, а на інших засадах (з врахуванням ознак предмета кримінального правопорушення, ознак суб'єктивної сторони тощо) [9, с. 390].

Звертаємо увагу, що окрім кримінального правопорушення, передбаченого ст. 340 КК, до його розділу поміщені й інші кримінальні правопорушення, які навряд чи мають один і той же родовий об'єкт. Наприклад, ст. 338 КК «наруга над державними символами»; ст. 339 КК «незаконне підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні»; ст. 341 КК «захоплення державних або громадських будівель чи споруд»; ст. 342 КК «піпр представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб»; ст. 343 КК «втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця»; ст. 344 КК «втручання у діяльність державного діяча»; ст. 345 КК «погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу»; ст. 345¹ КК «погроза або насильство щодо журналіста»; ст. 346 КК «погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча»; ст. 347 КК «Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця»; ст. 347¹ КК «умисне знищення або пошкодження майна журналіста»; ст. 348 КК «посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця»; ст. 348¹ КК «посягання на життя журналіста»; ст. 349 КК «захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника»; ст. 349¹ КК «захоплення журналіста як заручника»; ст. 350 КК «погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок»; ст. 351 КК «перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради»; ст. 351¹ КК «перешкоджання діяльності Рахункової палати, члена Рахункової палати»; ст. 351² КК «перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України»; ст. 352 КК «умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок»; ст. 353 КК «самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи»; ст. 354 КК «підкуп працівника підприємства, установи чи організації»; ст. 355 КК «примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань»; ст. 356 КК «самоправство»; ст. 357 «викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження»; ст. 358 КК «піддроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів»; ст. 359 КК «незаконні придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації»; ст. 360 КК «умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі».

Тому не можна не заперечувати, що запропоноване трактування родового об'єкта незаконного перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України) як суспільних відносин, що виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян і фізичними особами у зв'язку зі здійсненням організаційно-розпорядчих функцій з метою захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб,

а також відносини при здійсненні журналістами своєї професійної діяльності, носить досить загальний і не цілком конкретний характер, не показує сутності, обсягу й змісту даних суспільних відносин.

На окремі проблеми щодо визначення родового об'єкта кримінальних правопорушень окремих кримінальних правопорушень, передбачених розділом XV Особливої частини КК, звертали увагу багато науковців кримінального права.

Зокрема, деякі автори зазначали на таке, що назва розділу XV Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів» є невідповідною, оскільки вона занадто звужує родовий об'єкт кримінальних правопорушень, що віднесені до цього розділу [4, с. 398]. Також вони наголошували на тому, що родовим об'єктом кримінальних правопорушень, що містяться у розділі XV Особливої частини КК України, є не авторитет органів державної влади та об'єднань громадян, а порядок управління, тому при вчиненні цих кримінальних правопорушень завжди заподіюється чи ставиться під загрозу заповідання істотної шкоди саме відносини управління [3, с. 47], схожої позиції дотримуються й інші учені щодо родового об'єкта кримінальних правопорушень досліджуваного розділу [6, с. 504]. Висловлюється й думка, що окремі кримінальні правопорушення, які поміщені у розділі XV Особливої частини КК України, зокрема, ст. 345¹ КК «погроза або насильство щодо журналіста»; ст. 347¹ КК «умисне знищення або пошкодження майна журналіста»; ст. 348¹ КК «посягання на життя журналіста»; ст. 349¹ КК «захоплення журналіста як заручника», посягають на конституційні права людини та громадянина й не співпадають за сутністю суспільних відносин з іншими кримінальними правопорушеннями даного розділу Особливої частини КК України [1, с. 311].

Отже, як вбачається, родовий об'єкт кримінальних правопорушень, передбачених у нормах розділу XV Особливої частини КК України, є досить складним і поліструктурним соціальним явищем, який містить у собі досить велику й відносно відособлену групу суспільних відносин з певним обсягом і змістом, окремі із яких не співпадають за сутністю суспільних відносин з іншими кримінальними правопорушеннями, що розміщені у розділі XV Особливої частини КК України.

На нашу думку, усе це вимагає подальшого поглибленого аналізу зазначеної сфери суспільних відносин, у тому числі й положень конституційного права, предметом якого є, зокрема, права й свободи людини і громадянина, щоб з'ясувати місце складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 340 КК «незаконне перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій» у системі норм Особливої частини КК України.

Зауважимо, що саме родовий об'єкт розглядається як підстава систематизації кримінальних правопорушень і відповідних кримінально-правових норм та побудови норм Особливої частини, має важливе теоретичне й практичне значення, оскільки дає можливість не тільки впорядкувати цю сукупність кримінальних правопорушень і розглядати їх як певну логічно погоджену систему, але й визначити найбільш загальні риси (ознаки), які їм властиві й за якими вони відмежовуються від інших кримінальних правопорушень.

Для вирішення даного питання необхідно встановити обов'язкові й необхідні ознаки, які визначають сутність суспільних відносин проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Хоча згідно чинного законодавства, питання про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів, здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні

громадського порядку віднесено до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, які наділені повноваженнями щодо дозволу для їх проведення. Проте згідно із ч. 1 ст. 39 Конституції України громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування. Це право є невідчужуваним і непорушним. Воно є однією з конституційних гарантій права громадянина на свободу свого світогляду і віросповідання, думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір, права на вільний розвиток своєї особистості тощо [10].

Вважаємо, що для точного й повного визначення родового об'єкта незаконного перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України), проаналізуємо поняття «конституційні права та свободи людини і громадянина», до яких згідно положень Основного Закону держави належить право громадян на вільне вираження своїх поглядів і переконань на зборах, мітингах, походах і демонстраціях.

Конституційні права й свободи громадян реалізуються в конституційних правовідносинах, які мають наступну структуру: 1) суб'єкт; 2) предмет; 3) зміст конституційних правовідносин.

Суб'єктами конституційних правовідносин виступають: народ України, політичні партії, населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці, територіальні громади й ін. *Предметом* конституційних правовідносин є: суверенітет народу, територія, держава, конституційний лад, права, свободи та обов'язки людини і громадянина та ін., тобто це явища реальної дійсності, із приводу яких виникають і існують дані суспільні відносини. *Змістом* конституційних правовідносин є юридичний зв'язок між суб'єктами у формі прав і обов'язків, передбачених відповідними правовими нормами Конституції, тобто суб'єктивні права та обов'язки цих суб'єктів. Конституційні правовідносини мають особливі риси, обумовлені специфікою предмета правового регулювання, суб'єктів правовідносин, механізмом їх реалізації, місцем у системі правових зв'язків. Особливості конституційних правовідносин полягають в тому, що вони є різновидом політико-правових відносин, оскільки пов'язані із правовим регулюванням політико-правових процесів, у першу чергу, з реалізацією державних владних повноважень, з поділом влади між цими структурами й взаємодією органів законодавчої, виконавчої та судової влади, з визначенням правового статусу людини і громадянина, функціонуванням політичних партій, інших суб'єктів політичних процесів у суспільстві [11, с. 18-20].

Саме в такий спосіб у реальній дійсності реалізуються конституційні права та свободи людини і громадянина, і саме ці суспільні відносини з приводу організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій складають зміст конституційних прав та свобод людини та громадянина.

Тому у випадку незаконного перешкоджання з приводу організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій з боку службових осіб, шкода заподіюється суспільним відносинам з приводу реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина, зокрема на свободу свого світогляду і віросповідання, думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Навряд чи тут шкода заподіюється суспільним відносинам авторитету органів державної влади або органів місцевого самоврядування, які полягають у здійсненні ними своїх владних повноважень, але виключно у межах *законної діяльності* (курсив мій – В.Г.). Тобто у даному суспільно небезпечному діянні, передбаченому ст. 340 КК України не йдеться про заподіяння шкоди авторитету органам дер-

жавної влади, бо громадяни не порушують свій обов'язок виконати приписи представників органів державної влади. Навпаки, дії представників органів державної влади щодо перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій є незаконними, адже порушують конституційні права громадян на вільне волевиявлення своїх поглядів і переконань у законний спосіб.

Висновки:

1. З погляду діючого права (*de lege lata*), суспільні відносини, що виникають між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян і фізичними особами у зв'язку зі здійсненням організаційно-розпорядчих функцій з метою захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, а також відносини при здійсненні журналістами своєї професійної діяльності (розділ XV Особливої частини КК), не відповідають сутності родового об'єкта незаконного перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України).

2. Є всі підстави визнати, що родовим об'єктом незаконного перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України)

суспільні відносини з приводу реалізації виборчих, трудових, інших особистих прав і свобод людини та громадянина, які складають зміст родового об'єкта, передбаченого розділом V Особливої частини КК. Оскільки тут заподіюється шкода суспільним відносинам в сфері реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина щодо організації або проведенню зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій;

3. Вказані суспільні відносини, що забезпечують захист і реалізацію конституційних прав і свобод людини й громадянина, утворюють самостійний вид відносин, мають свій особливий суб'єктний склад, дають можливість визнання їх як родового об'єкта кримінальних правопорушень, передбачених розділом V Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини та громадянина».

4. Ми схвалюємо й думки інших науковців щодо місця незаконного перешкоджання організації або проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК України) у розділі V Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина».

ЛІТЕРАТУРА

1. Бортник В. А., Бондарчук А. С., Місце погрози або насильства щодо журналіста в системі Особливої частини Кримінального кодексу України. *Юридична наука*. 2020. № 7(109). С. 310–320.
2. Дзюба Ю. До питання про систему злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян у чинному КК України. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 1 (56). С. 188–194.
3. Осадчий В. Об'єкт і система злочинів, передбачених розділом XV КК України. *Право України*. 2004. № 2. С. 96–99.
4. Коржанський М. Й. Кримінальне право і законодавство України. Загальна частина : курс лекцій. Київ: Атіка: 2001. 432 с.
5. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.
6. Савченко Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій: А.В. Савченко, В.В. Кузнєцов, О.Ф. Шанько. Київ: Вид. Паливода А.В., 2005. 640 с.
7. Митрофанов І.І. Розмовляємо про об'єкт злочинів проти журналіста. *Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства* : збірник тез V Всеукр. наук.-практ. конф. (Кіровоград, 2 груд. 2016р.). Кіровоград : ПВНЗ КІДМУ КПУ, 2016 С.46–49
8. Шаблістий В. В. Законна професійна діяльність журналіста як «новий об'єкт кримінально-правової охорони». *Вісник кримінологічної асоціації України* : збірник наукових праць. 2016. № 2(13). С. 78–85.
9. Чугуников І.І. Об'єкт злочину як підстава для побудови системи Особливої частини Кримінального кодексу України. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. 2010. Том 9. С. 389–406.
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19 квітня 2001 р. № 4-рп/2001. URL. : https://zakononline.com.ua/documents/show/244523___244588. Дата звернення 29.06.2023 р.
11. Конституційне право України : підручник / за ред. : В. П. Колісник, Ю. Г. Барабаш. Х. : Право, 2008. С. 18–20.